

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

41. De industriis Miserationum: Ac primùm quid circa Personas & Res
considerandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

xiuntur, quales sunt amor, desiderium, ira, invidia, pudor, lætitia, & ea, quæ hic principem locum obtinet miseratio. Extant & fictæ lætitiæ, quas tanquam ex verò affectu hypocritæ nonnunquam cicere solent, quales sunt Polydori in Hecuba, apud Euripidem. Multa enim administris cerebri humoribus, quod ait ingeniosus Poëta.

Ut florent oculos erudiere suas.

De industrijs miserationum.

Ac primum, quid circa personas, & res considerandum.

CAPVT XLI.

*Lachryma-
le vis.*

Lachryma nihil ferme tenuius esse videtur, ut pote, quæ sit aqua guttula quam primum exarelescens; Tam violenta tamen plerunque in intimos sensus, mentelque permeat, ut ea ipsa emolliat, quæ nullis viribus expugnari posse videbantur.

Non est igitur minimi ingenij, nec industrie, hos motus apposite concitare. Fultra sudant multi, & omnem (quod aiunt) lapidem mouent, ut lachrymas excutiant, cum tamen se potius deridendos in tua flebili morodia præbeant, quam villos fletus exprimant.

Delicata est omnino hæc peimorio, atque ut violentia, & imperio reprimi non potest, sic neque importunis clamoribus, & ciulatus excitari.

Nihil opus est multum monere auditorem ut fleat, non iustus hic erumpit, sed suapte ingento excitatus, sensim, & leniter eliquatur affectus. Loquaces illi sepius, & flebiles nugatores sicis audientur oculis. Vna verò sententia cum affectu pronuntiata, vel silentium ipsum cum decore actionis efficiet, quod verborum minime poterit oratio.

*Qui ad miserationes inepti.
Vide Arist.
1.2. Rhet.*

Hoc igitur motu, ut congrua ratione uti possimus, primum personarum, si quando alias, diligens habenda est ratio.

Parum apti sunt, ut iam dixi, ad miserationis affectus, primum summè felices, qui nihil dum in rebus humanis senserunt acerbitatis, sed compositis ad arbitrium omnibus, secundissimos cursus tenuere; nihil enim ad se lachrymas attingere putant, sed perpetuè cuiusdam securitatis imagine, aliorum miseras negligunt, & nihil durius ad auriculas admittunt.

Secundum locum tenent, qui in extremat deuenere calamitates, ut iam neque timeandi, neque sperandi vllam occasionem habeant, sic enim nescio quo pacto, ut diuinitis malorum sensibus hebetati, ad flebiles motus obstupescant.

Tertiò numerantur homines acutuli, prudentes, ingeniosi, faceti, veteratores, eruditi, qui rariis, & difficilius istos affectus admittunt, ita sunt alijs rebus assueti.

Contra ad lachrymas procliuus sunt, pri- *Qui pro-*
mum boni viti, secundum veteris Græcorum *uis ad la-*
proverbium, *quod dicitur apud Euripidem.* Habent enim cereas animas, & ad miserationum motus flexibiles.

Deiade, multa olim, & gratia passi, cæterorum miseris, ubi occurrerint, promptius commouentur. Reddit enim prioris fortunæ quoddam vestigium & imago, quæ intus implicita sensibus misericordiam in aliorum casibus, ex fortunæ similitudine facilius excitat.

His accedant imbecilles quique, & timidi, ut senes, pueri, foeminae, oibi, debiles, ex suo enim statu alios metiuntur, & dum timent, ne quid sibi miseriarum eueniat, ad alios miseratione subleuandos longè sunt paratiores.

Adde omnes, qui bonis artibus, & teneris studijs sunt inuoluti, nisi forte rebus similibus audiendis assueti incipiunt ista negligere. Hoc igitur imprimis nauo, & prudenti oratori considerandum erit, cum quibus ager personis, ne corneas fibras frustra conetur trullare, sed eas impellat, quæ tanquam nubes aqua facta, & leniter a ventis agitata, in miserationes & fletus facilius resoluantur.

Quod autem attinet ad ea, quæ vulgo miserationes concitare solent in genere, sunt omnia *Quæ mis-*
rationes
concitantur, ut appellat Aristoteles, hoc est, que perden di perimendiq; vim habent: quales sunt morbi, alimenti indigentia, senectus, *solent in-*
gere.
supplicia, cruciatus, solitudo ab amicis, deformitas, & debilitatio membrorum, mentis alienatio, & cætera, quæ in animos, corpora, & fortunas cadere solent, quorum malorum amplissima seges, & nusquam in alijs animantibus, quam in homine fecundior.

Augentur porro ista ab adiunctis, vel personarum, vel locorum, vel temporum, vel finis, vel modi.

Personarum, ut si maxime innocēs sit, qui miser est: si nobilis, rei militaris gloria, si sapientum *Fundamen-*
tum miseri-
cordia.

uā, & optimarum artium disciplinis excurtus, si specie corporis, si affabilitate sermonis, si morum candore, gratia, simplicitate, & egeris ornamentis, quibus vulgo homines commendari solent, præstiterit, si familiaris, si similis ætate, genere, dignitate: hæc sensum doloris efficiunt molliorem.

Deinde etiam augetur miseratio, si ab indignissimis hominibus, & ab ijs, quos beneficijs deuinxerat, præter omnium cognitionem illata sit iniuria.

A loco. Si eos habeat miseriarum suarum spectatores miser, quos minime velit, si in loco, qui minime eum deceat, & cruciatuum acerbissimam augere possit.

A tempore. si noua, si extra tempus iniuria sit illata, ut si tener flosculus ipso ætatis limine fuerit demersus, cum iam ad magnas spes pubescere inciperet, eo magis desertur: Et hoc in funere Pulcheræ plurimum laget. Gregorius Nyssenus.

Orig. Nyss. *in funere Pulcheræ.* *Nota (inquit) teneram hanc columbam,*

Quæ in nido regio nutrebat, quæ iam primum quidem nitidioribus pennis volucris euadebat, sed ætatem gratijs, & virtutibus excellerat: ut relicto nido discesserit, ut ex oculis nostris auolauerit, ut eam inuidia repente de manibus nostris rapuerit, siue columbam hanc dicere oportet, siue recens pullulantem florem, qui nondum quidem toto suo splendore ex gemmis, ac vaginis emerisset, sed partim quidem iam enituerit, partim verò in lucem emeritur speraretur: Nec eo minus in exigua sui parte nigrum in modum resplenderet, ut repente in gemma emarcuerit, &c.

A fine. Si qui patitur, Dei amore, & virtutis conseruanda gratia patitur, quales sunt martyres, quorum ideo cruciatus honestatis causa suscepti ad misericordiam mouendam efficacissimi sunt.

Multa postremo in modo, & cæteris circumstantijs contingunt: ut boni quid alicui euenire, multa per se, cum iam nullus fructus sit futurus. Quis fuerunt regia munera ad Diophitum iam mortuum missa. Vel, viuo quidem magnam esse opulentiam, verumtamen eum in phrenesi lapsam, nihil eorum sentire. Quales esse poterant Nabuchodonosori purpuræ, Sceptra, Sella Regiæ, quarum rerum usum mentis impos, etrans in solitudinibus minime percipere poterat.

Hæc ferè sunt miseratiõis obiecta, in qui-

bus minimus labor est, occurrunt enim promptius, quam cætera, sed penes modum grauior, & impensior cura versari solet.

De concitatione miseratiõis per Characterismum.

CAPVT XLII.

Facilis est omnino, & expedita miseratiõis, ac lachrymarum concitatio. Cum ipsi ante oculos miseri versantur, & ea doloris edunt signa, quæ in his angustijs natura solet egerere.

Quando autem hæc desunt, danda est singularis opera, ut eorum, quæ gesta sunt, characterismus, & descriptio quam artificiosissime fiat, quo res ante oculos poni videatur.

Notandum est autem in hoc genere duplicem iniri viam, alij enim (ut cum Quintiliano loquar) in malis sunt ambitiosi, & quicquid narrat, copiosa admodum, figurataque oratione diffundunt.

Alij in hac re parciores rem quam aptissime, sine vllis superiectionibus exponunt, & moderatis affectibus opportunè distinguunt, in quo plerunque miseratiõne digniores videntur, quod minime sint queruli, & in rebus amplificandis profusi. Talia sunt illa Quintilianii commemorata superius.

Mibi filius minor, quantum egressus annum, ut in malis agerem, prior alterum ex duobus eruit lumen. Non sum ambitiosus in malis, nec agere lachrymarum causas volo, utinamque esset ratio minuenti, sed dissimulare qui possum quid ille gratia in vultu, quid incunditatis in sermone, quos ingenij igniculos, quam præstantiam placidæ (& quod scio vix posse credi tantum alta) mentis ediderit?

Vide quam modesta oratio, & ideo apud eruditas præsertim aures est ad affectus magis efficax. Satis enim, & cum magno affectu expressa videtur his verbis orbitas. *Ut in malis agerem, prior alterum ex duobus eruit lumen.* Iam quam aptè ista post verecundam orationem subiunguntur. *Sed dissimulare qui possum, quid illi gratia,* ut non apparatus, sed dolore expressus, reluctante etiam animi grauitate, videatur affectus. Hæc autem prudenter in-texta: *Nec augete lachrymarum causas volo, utinam esset ratio minuenti.* Dissimulat enim,

Concitatio-
nis misera-
tionu per
descriptio-
nem via du-
plex.